

Sudoku – napredne metode rješavanja (8.3)

Žarko Čulić¹

U završnom nastavku kompleksnih lanaca obradit ćemo *forsirane lance* (*Forcing Chain*, skraćeno *FC*). *Forcing Chain* je generički izraz za bilo koji lanac koji vodi do kontradikcije ili istinitosti i na taj način nameće (forsira) određene zaključke. Bilo koja *petlja s diskontinuitetom* (*Discontinuous Nice Loop*) ili *naizmjenično povezani lanac* (*AIC*) predstavljaju *forsirani lanac* po definiciji. Lanci koji ne vode sami do kontradikcije mogu se međusobno kombinirati u *višestruko forsirani lanac* (*Multiple Forcing Chain*) kako bi svi zajedno mogli dokazati istinitost ili kontradikciju, odnosno “isforsirati” određeni zaključak.

Lanac može početi s ON (točno) ili s OFF (netočno) stanjem pojedinog kandidata, kandidata u jednom polju ili u jednom povezanom području. Kada se kandidat X stavi u ON stanje, to automatski postavlja stanje svih ostalih kandidata u polju te drugih X kandidata u povezanom području u OFF stanje. Kada se kandidat stavi u OFF stanje to može staviti u ON stanje drugog kandidata ako su samo dva u polju ili samo dva u povezanom području (tj. ako su oni konjugirani parovi, odnosno imamo jaku vezu).

U strategiji forsiranih lanaca istražujemo posljedice ako je pojedini kandidat ili grupa kandidata prvo ON, a potom OFF ili su svi kandidati u jednom polju, odnosno jednom povezanom području ON. Tražimo kontradikcije i donosimo zaključke na temelju rezultata.

U kontradikciji su svi oni lanci koji počinju s istom pretpostavkom, ali dovode do zaključka da ne mogu biti istiniti (točni). Primjeri kontradikcije:

- lanci dokazuju da polje ne može sadržavati određenu znamenku (kandidata)
- lanci eliminiraju sve znamenke (kandidate) u povezanom području
- lanci utvrđuju da je više od jedne znamenke (kandidata) točno u određenom polju
- lanci utvrđuju da je više istih znamenaka (kandidata) točno u povezanom području

Mogućnosti *višestruko forsiranih lanaca* su gotovo neograničene te s njima možemo riješiti sve mreže i zato ih često koristimo kao zadnje sredstvo u rješavanju (*Last Resort*), iako je kod kompleksnih mreža njihovo pronalaženje prilično dugotrajno i mukotrпно.

Razlikujemo:

- *Forsirane lance jednog kandidata* (*Digit Forcing Chain*)
- *Forsirane lance jednog polja* (*Cell Forcing Chain*)
- *Forsirane lance povezanog područja* (*Unit Forcing Chain*)

Na slici 1 je prikazana shema mogućih kontradikcija i zaključaka kod *forsiranih lanaca jednog kandidata*. U odabranom polju izaberemo jednog kandidata i istražimo lanac implikacija ako je taj kandidat ON. Potom za istog kandidata u istom polju istražimo lanac implikacija ako je taj kandidat OFF. U oba slučaja lanac mora završiti u istom polju ili u istom povezanom području i ovisno o rezultatu, imamo četiri situacije (tipa):

1. ako oba lanca ukazuju da je u zadnjem polju isti kandidat ON, tada on mora biti ON (točan)

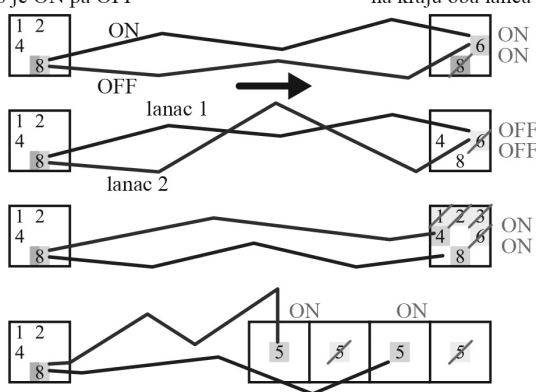
¹ Autor je predavač na Matematičkom odsjeku PMF-a u Zagrebu; e-pošta: zculic@math.hr

2. ako oba lanca ukazuju da je u zadnjem polju isti kandidat OFF, tada se on može eliminirati
3. ako u jednom slučaju (kada je odabrani kandidat ON) lanac ukazuje da je u zadnjem polju točan jedan kandidat, a u drugom (kada je odabrani kandidat OFF) da je točan drugi kandidat, tada mora biti točan jedan od ta dva kandidata i možemo eliminirati sve ostale kandidate iz zadnjeg polja
4. ako u jednom slučaju (kada je odabrani kandidat ON) lanac ukazuje da je u određenom povezanom području točan jedan kandidat, a u drugom (kada je odabrani kandidat OFF) da je točan isti kandidat u drugom polju povezanog područja, tada u tom području mora biti točan jedan od ta dva kandidata i možemo eliminirati sve te ostale kandidate iz tog povezanog područja (retka, stupca ili kvadrata)

Forsirani lanci jednog kandidata

8 je ON pa OFF

na kraju oba lanca

Tip 1

Ako je jedan kandidat ON u oba slučajja, to mora biti rješenje polja.

Tip 2

Ako je jedan kandidat OFF u oba slučajja, on se može eliminirati iz polja.

Tip 3

Ako je u jednom slučaju jedan kandidat ON, a u drugom drugi kandidat, ostale možemo eliminirati.

Tip 4 Ako je u oba slučajja isti kandidat ON u povezanom području, možemo ga iz ostatka područja eliminirati.

Slika 1.

Pogledajte primjer na slici 2.

1 5 8	2 3 5	1 2 8	1 2 4 5 8	6	4 5 8	4 3 7	3 4 7	3 9	4
	2 3 6	7	8	4	2 9	9	5	4	3 1
9	1 5	4	3	7	1 5	8	2 6	2 6	6
3	4 6	1 9	4 6 4 9	1 9	7	2	5	8	
1 4	2 6 4	1 2 6 9	5 8	3 8	3 5 8	1 7	1 4 7	4 6 9	6 9
7	8	5	2 9	1 2 4	6 4	1 4	4 6 9	3	
1 4 5	4 5 9	3 9	1 4 5	8	2	6	1 4 3	7	
2	1 4 5	6	7	5	3 4	3 4	9	8	4 5
1 4 5 8	7	3 8	1 4 5 6	9	4 5 6	1 4	3 4	1 2 4	2 4 5

Slika 2.

Odabrali smo početno polje I9 i kandidata 5. U prvom slučaju postavili smo da je broj 5 u polju I9 netočan (OFF). U tom slučaju je broj 5 točan u polju H9 (jaka veza),

tada u H5 nije 5 (slaba veza), u E5 je 5 (jaka veza), u E4 nije 5 (slaba veza), pa mora biti 8 (jaka veza u polju), tada nije 8 u B4, pa mora biti 8 u B1 (jaka veza), tada u B1 nije 6 (slaba veza u polju) pa mora biti točan broj 6 u E1 (jaka veza). Zaključak: ako u polju I9 nije točan broj 5, tada u polju E1 mora biti točan broj 6.

$$\text{NL zapis: } I9=5=H9-5-H5=5=E5-5-E4-8-B4=8=B1=6=E1 \\ \implies I9 \neq 5 \implies E1=6$$

Na slici 3 imamo analizu lanca ako je broj 5 u polju I9 točan (ON). U tom slučaju u I9 nije točan broj 2 i on mora biti točan u C9 (jaka veza); stoga u C9 nije točan broj 6, pa on mora biti točan u polju E9. Dakle, ako je u polju I9 točan broj 5, tada u polju E9 mora biti točan broj 6.

1 5 8	2 3 5 6	1 2 8 7	1 2 4 5 8	6 8	4 5 8	4 3 7	3 4	3 7	4 9
6 8	2 3 6	7	2 8	2 4	9	5	4	3	1
9	5	4	3	7	5	8	2	6	6
3	4	6	1 9	1 4	6 4	7	2	5	8
1 4	2 6	1 2 4	1 2 9	3 5	3 5	1 4	1 4	6 6	6 9
7	8	5	2 9	1 2 4	1 6	4	4	6	3
1 4	5 4	4 5	3 9	1 4	5 5	8	2	6	7
2	1 4	5 6	6	7	3 5	1 4	3 9	8	4 5
1 4	5 7	3 8	1 4	5 6	9	4	5	6	2 4

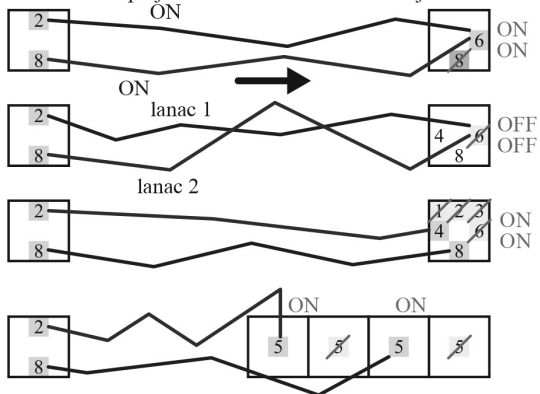
Slika 3.

$$\text{NL zapis: } I9=2=C9=6=E9 \implies I9=5 \implies E9=6$$

Iz analize oba lanca, da je broj 5 u I9 ili točan ili netočan (a to su jedine moguće kombinacije i jedna od njih mora biti istinita) zaključujemo da je broj 6 točan ili u E1 ili u E9. Budući da se polja E1 i E9 nalaze u jednom povezanom području (retku E) možemo eliminirati broj 6 iz svih ostalih polja u tom povezanom području. Konkretno u primjeru možemo eliminirati broj 6 iz E2 i E8 (tip 4).

Forsirani lanci jednog polja

svi kandidati u polju su ON na kraju svih lanaca

Tip 1

Ako je jedan kandidat ON u svim slučajevima, to mora biti rješenje polja.

Tip 2

Ako je jedan kandidat OFF u svim slučajevima, on se može eliminirati iz polja.

Tip 3

Ako je u jednom slučaju jedan kandidat ON, a u drugom drugi kandidat, ostale možemo eliminirati.

Tip 4

Ako je u svakom slučaju isti kandidat ON u povezanom području, možemo ga iz ostatka područja eliminirati.

Slika 4.

Na slici 4 je prikazana shema mogućih kontradikcija i zaključaka kod *forsiranih lanaca jednog polja*. U odabranom polju istražujemo lance implikacija za sve kandidate u polju kada su ON. Analiza i zaključci su isti kao i kod *forsiranih lanaca jednog kandidata*.

Ista logika vrijedi i ako su svi kandidati u polju netočni (OFF).

Pogledajte primjere na slikama 5 i 6.

4	^{2 3}	^{2 3}	6	⁴	^{2 3}	1	9	5	^{7 8}	²
9	^{1 2}	⁵	7	²	⁵	6	8	^{1 2}	4	3
^{1 2 3}	8	¹	⁵	⁴	²	^{2 3}	⁵	³	^{1 2}	⁶
8	^{2 3}	^{5 6}	4	1	9	³	⁷	²	³	²
^{1 2 3}	^{1 2 3}	¹	³	6	4	5	8	¹	³	^{1 2}
¹	³	¹	³	¹	³	8	³	2	9	¹
5	4	^{8 9}	⁷	⁵	⁵	6	4	2	^{8 9}	⁷
⁶	⁶	2	9	8	4	3	¹	⁵	¹	⁵

Slika 5.

Odabrano je polje G9 sa samo dva kandidata (to je dobra praksa jer ćemo imati samo dva lanca).

Prvi lanac (slika 5): $G9=8 \Rightarrow G9-8-A9-2-A2-3-E2 \Rightarrow E2 <> 3$

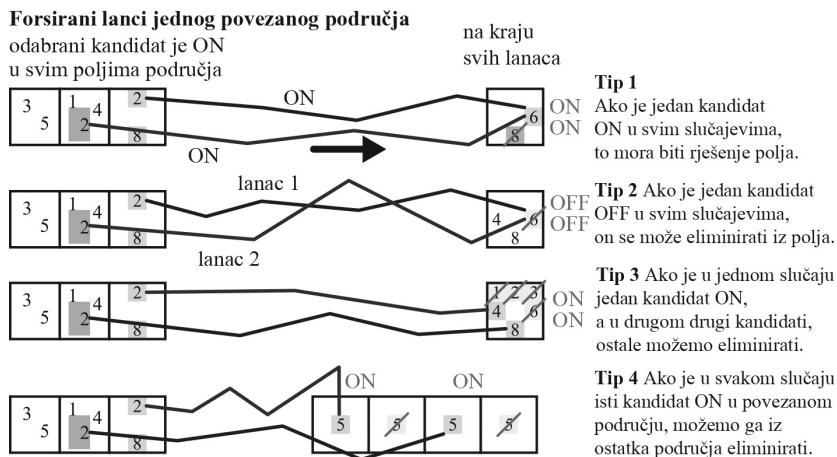
4	^{2 3}	^{2 3}	6	⁴	^{2 3}	1	9	5	^{7 8}	²
9	^{1 2}	⁵	7	²	⁵	6	8	^{1 2}	4	3
^{1 2 3}	8	¹	⁵	⁴	²	^{2 3}	⁵	³	^{1 2}	⁶
8	^{2 3}	^{5 6}	4	1	9	³	⁷	²	³	²
^{1 2 3}	^{1 2 3}	¹	³	6	4	5	8	¹	³	^{1 2}
¹	³	¹	³	¹	³	8	³	2	9	¹
5	4	^{8 9}	⁷	⁵	⁵	6	4	2	^{8 9}	⁷
⁶	⁶	2	9	8	4	3	¹	⁵	¹	⁵

Slika 6.

Drugi lanac (slika 6): $G9=9 \Rightarrow G9-9-G2=9=E2 \Rightarrow E2 <> 3$

Dakle, oba lanca ukazuju da u E2 ne može biti točan broj 3 i stoga 3 možemo eliminirati iz polja E2 (tip 2).

Na slici 7 je prikazana shema mogućih kontradikcija i zaključaka kod *forsiranih lanaca jednog povezanog područja*. U određenom povezanom području istražujemo lance implikacija za odabranog kandidata kada se postavi ON pojedinačno u svakom polju tog područja. Analiza i zaključci su isti kao i kod *forsiranih lanaca jednog kandidata*:

Slika 7.

Jasno je da u ovom slučaju imamo toliko lanaca koliko imamo istih kandidata u odabranom povezanom području, zato je poželjno odabrati područje sa što manje kandidata, po mogućnosti samo dva. Ista logika vrijedi i ako su svi kandidati u povezanom području netočni (OFF).

Pogledajte primjer na slici 8.

3	2 4 5	2 4 5	1	6 8	2 4 5	1	7	1 6	9
2 4 8	1	9	2 3 6	7	2 3 8	4	4	2 6	5
2 4 5	7	6	1 2 5	9	1 2 4 5	1	3	4 8	2
2 4 5	9	2 4 5	2 7	8	6	4	3	2 4 7	1
2 3 4 5	8	2 3 7 9	2 3 5	2 3 5	6	4	2 7 9	4	2
6	2 3 7	2	4	1	2 3 7 9	8 9	5	2 8	2
4 5	8	1 4 5	1 7 9	5	6	1 4 5	2	1 4 9	3
7	2 4 5	1 2 4 5	1 9	5	3	1 4 5	4 5	1 9	8 6
9	6	3	2 5 8	2 4 5	1 2 4 5	1 4 5	1 4	7	7

Slika 8.

Odabran je kandidat 2 u retku A koji se nalazi u poljima A2, A3 i A5. Dakle imamo tri lanca i možemo pokazati da u sva tri slučaja kada je u tim poljima broj 2 točan (ON), u polju F2 ne može biti točan broj 2 te ga možemo eliminirati iz tog polja (tip 2).

Prvi lanac: $A_2=2 \Rightarrow A_2-2-F_2 \Rightarrow F_2 <> 2$

Drugi lanac: $A_3=2 \Rightarrow A_3-2-H_3=2=H_2-2-F_2 \Rightarrow F_2 <> 2$

Treći lanac: $A_5=2 \Rightarrow A_5-2-B_6-3-F_6=3=F_2 \Rightarrow F_2 <> 2$

Zaključak: $(A_2 \vee A_3 \vee A_5)=2 \Rightarrow F_2 <> 2$

U sljedećem nastavku nastavljamo s *Nishio metodom*.

Zadatak za vježbu s rješenjem:

	2			1	3	8	9	
			4	5			1	6
		4						
				6	4			5
	4		9		7		6	
7			1	3				
						3		
9	5			4	1			
	3	7	5	9			8	

6	2	5	7	1	3	8	9	4
3	7	9	4	5	8	2	1	6
1	8	4	6	2	9	5	7	3
8	9	1	2	6	4	7	3	5
5	4	3	9	8	7	1	6	2
7	6	2	1	3	5	9	4	8
4	1	6	8	7	2	3	5	9
9	5	8	3	4	1	6	2	7
2	3	7	5	9	6	4	8	1